

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De proprietatibus rerum

Bartholomaeus <Anglicus>

[Lyon], 21. Nov. 1482

De aquis et earum proprietatibus liber tredecimus

[urn:nbn:de:bsz:31-326878](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-326878)

pretendit. Unde et apud augures ululans p̄
tendit ad ueritatē. tacens uero / p̄sp̄entatē (vt
d. Jsi.) et sc̄m hoc idē v̄i eē vlula q̄d bubo si
ue nocua. cuius vox sc̄m augures ē infausta
(glo. hierony. super Jsa. xiiij. g. dicit sic) Ulu
la ē autē coruine magnitudinis respsa macu
lis que rostro in palude fixo / bozēndū sonuz
facit. et sc̄m hoc v̄i vlula idē q̄d onocrotalus
que auis ē palustris loca inhabitans paludosa.
quere supra de onocrotalo.

Quap̄a (vt. d. Jsi.) a grecis est nū
cipata eo q̄ stercoza humana co
medat et frequenti fimo nutriatur
Auis enī ē spurassima et imūda / crists a capi
te c̄p̄tinibus galeata. semp in sepulchris p̄mo
rens / vel in fimo. cuius sanguie si quis le inū
p̄nit / do: mitū p̄gens / demones in somnis se
suffocātes videbit. cuius cor malefactoribus
ualet. nā eo v̄uūf̄ i suis maleficijs. De hac di
cunt pbisici / q̄ cū sentierit eo q̄ nec videre nec
volare queat / pulli eius eucllūt ei p̄nas inua
lidas. et liniunt ei oculos herbaz succis / et fo
uēt sub alis / donec recēscāt plume eius. et sic
renouata p̄c̄e uolet / et videat dare sicut et ip̄i
(vt dicit Jsidorus.)

Vespertilio a tpe nomē sumpsit. eo
q̄ lucē fugiens circūuolat in crepu
sculo uesp̄ino / p̄cipit̄ motu at
trito et tenuissimis brachioz mēbranulis su
sp̄c̄ius. et aīal simile mun / nō tā resonās vo
ce q̄ stridore sp̄m volantis / et quadeupeduz
bz q̄d i alijs auibus solet rariū inueniri. buc
usq̄ Jsi. (d. enā gl. sup Jsa. ij. f.) q̄ vesp̄ertili
ones lucē fugiunt / cea. n. sūt sicut et talpe / pul
uere lingūt oleū de lāpadibus suggūt / in mu
lis parietū se abscondūt. frigidissime sunt na
ture. vnde sanguis vesp̄tilionis linitus super
palpebras non sinit recēscere pilos (vt. d. Lō
stan.) et hoc forsā est quia sua frigiditate op̄i
lat poros / quibus op̄ilatis / non crescunt pili

finis liber. xij.

De aquis et earum proprietatibus liber tre
decimus.

Scriptis

Quap̄a in proprietatibus ignis
et aeris / restat nūc de
aqua effectus quā
tū spectat ad B opū
saluz dicere aliqua
Dicitur autē aqua q̄si
equa. q̄ nūq̄ quiescat a motu / donec superfi
cies eius aequat (vt d. Jsi. li. xij.) Est itaq̄
aqua elementū sc̄m Lōstā. frigidū et humi
dū / respectu terre / subtile et p̄sp̄iciū / p̄prio ter
mino nō cōtētū. Desinet enī aqua in nihilum
nisi in alieuo termino susteretur. Aque uero p̄
prietatē describit in generali Basilius in exa
m̄f. dicens. Aqua iquit ē inter oīa elementa
vtilissimū celū. n. tēperat / terrā fecūdat / acrem
suis vaporibus icorporat et cōdensat / scandit
in sublime / et celū sibi vendicat. Aque. n. sunt
oīum nascētū cā. q̄ fruges gignunt / arbores
et plantas p̄ducunt / sordes detergūt / peccata
ablūt / potū eūib? sumētib? m̄buūt. Et. n.
aqua terre p̄tinuatiua / penetratiua / repletua
caloris celestis nutritua / oīum inferioz tēpa
tua / nisi enī bec inferioza suis exaltatiōib? tē
peraret / oīa in nihilū p̄ cōflagrationē vi calorē
ueterent. bec ab aīalibus potata nutritūz
transducit in carnis uergetationē. Dec piscib?
dat spiraculū / sicut aer aīantib? p̄ebet uitam
et aīationē. bec sui diffusionē p̄ interiores par
tes terre facit partū et v̄nionē. terra enī p̄pter
inertionē siccitatis dissoluetur et puluere / nisi
ps cū p̄te humositate aquea v̄niet. bec enāz
transiens p̄ interiores meat? terre / a locis p̄ que
trāsit i colore et sapore recipit imutationē et iō
nūc salia / nūc dulcis apparet / nūc clara / nūc
turbida / nūc grossa / nūc subtilis. Caret enim
aqua determinata etate et calore et sapore / vt
sic eēt oīum color et sapor susceptua facilius
et iō quanto aqua ē in se purior / tanto appa
ret obscurior: q̄n ad ipsius colorationē ipsā so
laris radius nō subintrat / bec mouet a fundo
siue a cēno ad circūferentiā nec sinit / donec aq̄
tur eius sup̄ficies sc̄m equi distantā a cēno
terre. bec insup lucē a radijs solis receptā / refle
cit in celestia et refundit et iō q̄ sup̄ficiē bz spe
cularē p̄ actionē reflecti luminis rep̄ obiectanz
imagines in se rep̄tat / et inuētium facies ad
modū speculi manifestat. bec etiā radios ipsi
us subā et penetrātes diffundit et in ampliozē
latitudinē c̄tēdit. et iō res in se v̄isās facit ap

De aquis

parere maiores / q̄ sint in seipsis. hās aq̄e p̄
prietates generales & alias plures in crame
rō poteris inuenire. Aquarū autē multiplex est
dria (vr. d. idē) aut enī i aere originē sumit / si
autē aqua pluuiialis / & hec q̄ est celestis terre
nascētib⁹ maxime ē vtilis. aut de viscerib⁹ ter
re maxime scaturit et erūpit vt aqua fontana
et putealis. Aut terrā p̄terfluit. vt fluuiialis
aut orbem terre naturaliter circuit. vt mare oc
ceanum et mediterraneū / quod omnīū aqua
rum mater est et origo generalis (scdm̄ Lon
stan.) Aqua igitur pluuiialis ex se lucida est et
dara / subulis / leuis / et sapida cuius claritas
ostendit q̄ ei nihil aliud admixtū sit. leuitas
vero & sapiditas subtilem eius demonstrant
sbām. Item omnes aut aquas melior est ad
terre fecundationē. maxime q̄ cadit sub to
nitrū. Suo enim motu tonitrū discunt rya
porem. vñ sit q̄ aqua subuliat et depurat que
vero niui est admixta. vel ex niue resoluta pe
ior est. et ieiunis nō cōuenit / stomachū. n. per
cunt et cōtrahit / tussim gignit / dētē stupefacit
vr. d. constan. De aquarum autem differentiis
ad earum qualitates diuersas et varias effica
cias. quere supra li. v. de pom̄ aq̄e. Ibi enī
inuenies oīa planius diffinita

Quia aqua nō pluuialem melior
ē fontana p̄cipue q̄ d̄ petra viua est
fluit / Aut ex fonte alto scaturit & de
scendit. fons. n. caput est & origo aque viue
que manat & effluit p̄tinue de occultis & abdi
tis terre venis. vnde fons quasi fouens aq̄s
dicitur / sicut fundens (vr. d. f. si.) occultū enī
bz de venis terre egressū / & de p̄fūdis penarū
meanb⁹ cōsequit̄ oriū suū. Et n. fons aq̄ sue
multiplicatiuus / sicut cōtantiū / nulli. n. se oc
cultat / ita peregrinis sicut & indigenis se com
municat. Item sui & aliorum est purgatiuus.
Nam fontalis aqua que effluit a solide pe
tra limpida est & sordium maxime purgatiua
Item fons est renouatiū sui & aliorū imutati
uus. nā aquas suas cōtinue renouat. & reno
uatiōis imutandiōis beneficiū cūcis se i fontib⁹
imergētib⁹ admistrat (vr. d. gl. sup psal.) Item
fitis ē mitigariū & refrigeratiū. estuātes. n. &
sintātes refrigerat. & sitientib⁹ potū p̄tinuū ad
mistrat. Item locorū sibi adiacētū ē fecundatiū.
nā loca fontib⁹ maḡ vicina / solēt eē magis gra
miosa / florida & sepe etiā lap̄ fructuosa. Item
fons i medio sui oriū vbi p̄rio de terra erūpit
ē puluer. & barenulaz sibi obsistētū a se reie
cūus. Nā vbi ebullit violētia sui motus par
tes terrestres penetrat & diuidit p̄te a parte dis
gregat & disp̄git. Item fons rōne sue claritatē

transparētē specularis est / & formaz sibi obie
ctaz rep̄itatiū / & iō inuētū facies apparene
in fontib⁹ & resultāt. & tā rugaz q̄ aliaz maci
laz deformitates se i aq̄ fontana transparentia /
manifestāt. Item fons scdm̄ qualitatem t̄pis /
hyemis. s. vel estatis est sue qualitatis imuta
tiū. (Nā scdm̄ Macrobiū) in hieme fons ca
lescit. & in estuali t̄pe refrigerat. cui⁹ rō est q̄ in
hieme calor fugiens dominū p̄trarij sui / pe
nit interiora fontū. ex cui⁹ presentia & p̄culca
tiōe p̄tinua interiora fontū calefiūt. in estate
vero p̄tingit et cā p̄traria ecōtra. Nā ex domi
nāte caliditate in aere / fugit frigiditas ad iteri
ora meatū & venaz fontū. Et iō aque ema
nātes / iuentūtur tūc t̄pis frigidiores. Item fons
est scdm̄ sitū sue originis aquarū suarū ad sup̄i
ora emissiuus. Ita. n. alte in fistulis ducti sicut
orit. Si. n. in montis vertice scaturit ad eādē
altitudinis equalitatē in alio mōte p̄ fistulas
cōduā cōsuevit nec altius nisi p̄ violentiaz de
facili duat q̄ in suo ortu p̄rio erūpere iuenit.
Item fons quāuis in suo ortu sit paruulus ta
mē p̄pter suā indeficētē emanationē multoz
& magnoz fluiorū est originaliter cātiū. nul
lus. n. est fluuiū q̄n ab aliquo fonte occulto vel
manifesto nō oriat (vr. d. f. si.) Item fons ē aq̄
faciliū & alias quiescētū melioratiū & qua
si viuificatiū. quādo. n. fons ē modic⁹ & trāsit
p̄ magnū stagnū / aq̄as ibi stātes efficit sano
res & etiā pisces ibi degētes reddit simpliciter
meliores. Item fons ē a venis & meatibus ter
re p̄ quas trāsit calor & virtutis & saporis rece
ptiuus (vr. d. f. si.) & iō fontes nūc sunt calidi /
nūc frigidi sulphurei & cetera scdm̄ se diuersas
terre qualitates p̄ quā trāsit (vr. d. f. si. li. xij.)
Est fons i italia cuius aqua sanare oculos vul
nera p̄suevit. Item ē fons in affrica cuius aqua
canoras voces facit. Item est fons in boemia du
plex vñ memoriā alter obliuionē duat. Item
i ethiopia est fons nubi coloris. ex quo q̄ bibe
rit / limphaticus statim erit. Item i calia duo sūt
fontes / quoz vnus sterilē facit alter sterilem fe
cūdat. Item fons est i idumea quater i anno mutās
colorē. Nā tribus mensib⁹ vñ puluere ac si ef
fer cum puluere mixtus. Tribus sanguineus
& tribus viridis & tribus limpīdus / hic fons
ab incolis fons iob nuncupatur. Item fons
est in hīce ad radicem montis syon fluens.
quibus non vsibus aquis sed certis diebus &
ouis ebullit. Item in sardonis sūt fontes calidi q̄
oculis medent / fures arguūt. nā cecitate eorū
faciū detegit. Item in egypto dicit esse fontem
in quo faces accense extinguūt. & extincte ac
cendūt. Item apud gramātes dicit fontē esse

ita argentes de die q̄ nō bibat. ⁊ ita ardentē
 ⁊ nocte q̄ nō tangat. bucuſq̄ Jfi. Ex quo p̄
 q̄ fons ſapit naturā fundi ſui. Nā ſi dulces ⁊
 pur̄ habuerit fūdū/ ⁊ dulcis ⁊ pura erit aqua
 ⁊ eōuerſo. Si ſulphureus erit fundus ē limo
 ſus. Sulphur aut̄ limū ſapita quo ē aqua li/
 moſa. vnde ſi fons in ſuo ortu ſit corruptus ⁊
 viciōſus/ tonū q̄ i de effluerit/ viciōſum erit
 ⁊ corruptus.

Puteus ē lacus deſoſſus a potu di
 ctus (vt d. Jfi.) Ex ſudorib⁹ enī
 terre ⁊ catarracis aque oriſ. q̄ ru/
 ptis terre venulis in inferioribus/ aqua quaſi
 fumando euaporat/ ex cuius euaporatiōe aq̄
 putealis generatur (vt d. idē) Aqua vero pu/
 tealis ſc̄dm Lonſtan. inter aquas eſt groſſior
 ⁊ indigeſtibilior. n̄ p̄pter terre ſaluſiginē. n̄
 enā p̄pter ipſius quietē. ⁊ p̄pter nimā elon/
 gationē ab aere. Intra fluuios aut̄ aqua pu/
 tealis de faali ſuenit. ⁊ naturaliter aque ſubā
 cōpletiōi aque fluuiialis aſſimilat. Quā dove
 ro puteus ſit iuxta puteū/ ille qui ſitualliter eſt
 p̄fundior/ aquā vicini potē minus p̄fūdi at/
 trahit/ ⁊ in ſe recolligere cōſuevit a terra autez
 circūſtāte ſaporē attrahit. ⁊ iō nunc ſalſā nunc
 dulce ſe oſſedit. Itē aqua putealis frequenter
 corruptionē p̄trahit/ q̄ nō mouet. ⁊ iō vt de/
 pureſ ⁊ ſubtilior neceſſe h̄ vt ſepius mouea/
 tur/ ⁊ hauriatur. quanto aut̄ terre viue eſt vic/
 nior/ tanto aqua putealis frigidior ⁊ dulcior
 cōiter exp̄tur. Itē in bieme raro vel nunq̄ cō/
 gelatur. Nā p̄ p̄tū aēris frigidi biemali tēpe/
 calor frigori p̄tū/ ad interiora putei repellit. ⁊
 iō aqua ipſius ex vapore calido imutata ⁊ ge/
 lari nō p̄mitit ſimo calidior i bieme q̄ i eſtuo
 tpe inuenit. Itē aqua putealis p̄pter ſitū eius
 in p̄fundo cū difficultate acq̄rit ⁊ ſine labore
 ⁊ artificio vii hauriatur.

Fluuius a fluendo ē dictus. ſc̄dm
 Jfi. enī fluuius ē pbennis fluxus/
 q̄ cōtinue fluit. ⁊ niſi eius intercā/
 piatur origo fluere nō deſiſtit. Eſt igit̄ p̄ſide/
 rari in fluuiō quo ad fluxū pbēnitatē/ quo ad
 ſitū p̄funditatē. quo ad motū arculantem.
 per lōgiſſima. n. tenax ſpacia currere fluuius
 p̄ſuevit. Itē quo ad ortū ſive ſuū origiale p̄n/
 cipiū ⁊ finale terminū attractiōis qualitatem.
 oē enī flumen originaliter p̄ occultos meatus
 in capiabus fontū a mari exit ⁊ p̄ manifeſtos

ranſitus ſex in mare redit (vt b. glo. ſup Ec/
 cle. i.) vbi d̄i flumina oīa intrāt mare (vt d. i.
 Jero.) dicit̄ philoſop̄i. aquas dulces q̄ ma/
 n̄ influūt/ vel ardēte ſoleſūmi vel ſaluſiginis
 pabula eē maris. ſz n̄ eccleſiaſtes (aquar̄ ſc̄z
 p̄ditōr) dicit̄ eas p̄ occultas terre venas ad fō/
 tūū capita regredi. ⁊ de matrice abyſſi i ſua p̄n/
 cipia ebullire. Itē ē cōſiderare fluuiū quo ad
 mediū p̄greſſū inter ſuū finē ⁊ p̄ncipiū dul/
 cedinis ſaporofitatē. Nā aqua fluuiialis i ve/
 nis fontū p̄ quas tranſit colat̄ vbi a ſua ſalu/
 gine ſpoliata cōtrahit ſaporē potabile ⁊ i dul/
 cedine cōmutat (vt d. Jfi.) Itē quo ad aſpe/
 ctus ſpeculare p̄ſpicuitatē. ſubā. n. h̄ pur̄
 lucā p̄tū/ ⁊ ad modū ſpeculi d̄yapbanā vñ re/
 rū imagines obiectar̄ in fluminis ſup̄ficie re/
 preſentant. Itē ē cōſiderare quo ad fluminis
 ſubā munditiā ⁊ puritatē. quo ad eius cur/
 ſum deditū ⁊ p̄cipitē velocitatē. quo ad im/
 petū maximā virtuoſitatē. q̄ obſtacula ⁊ cum/
 croſ obices diruit/ cuius rapiditati nihil ſina/
 liter reſiſtit. Sua. n. impetuoſitate oīa in ſe p̄/
 iecta/ vel ſecū rapit/ vel ſaltē ad ripā ducit/ na/
 tues onuſtas ſuo ipulſu agitāt ⁊ impellit/ rotas
 etiā grauiffimas celerrime p̄ violentā circūol/
 uit. ſordes in ſe p̄ietas recipit. ſz motus ſui i
 petu receptas diſſipat ⁊ diſſoluit. Fluuius. n.
 ē ſui ⁊ locoꝝ p̄ que n̄ſit mūdificatū ⁊ aqua
 rū lacualū ⁊ ſtagnoꝝ per quas ſubintrat reuo/
 uatiuus ⁊ a corruptione p̄ſeruatū/ p̄ſidum
 diuerſi generis nutritū ⁊ ferous ⁊ mali ſapo/
 ris in p̄ſcāb⁹ lacualib⁹ ⁊ paluſtrib⁹ abſterſiū
 ⁊ qualitatis eorum immutatiuus. Habet etiā
 am flumen ſive fluuius quo ad effectum mul/
 tiplicē vtilitatem/ humanis vſibus congruen/
 tem. nullus enī beneficiū ſuū denegat. ſed oī/
 bus quātū eſt de ſe/ ſe cōicat. vnde tā iumētia
 q̄ hoibus/ tā puis q̄ maioribus equaliter ad/
 miniſtrat/ ſordes ⁊ imūdiat̄ tā corpōꝝ q̄ ve/
 ſtū mūdificat/ eſtuantes refrigerat/ ſitientes
 potū reficit ⁊ recreat/ loca ſibi adiacentia im/
 gat ⁊ ſecūdat būoris ſui effluētia/ radices ⁊ ſe/
 mina humectat/ ingroſſat ⁊ impinguat vt
 patet in egypto vbi iacō ſemine in ortoz
 morē a nilo flumie/ oīa cāpeſtria iungātur (vt
 d. Raba. ſup ſi. c. deu. ibi) Terra tua nō eſt ſi/
 cut terra egypti. ſua circūferentia ciuitates ⁊ a/
 lia habitacula circuit ⁊ fornicat/ tā victualia
 q̄ merāmonia ad ciuitates deferentes boies
 locupletat/ harenē accumulatōe ⁊ terre limo/
 ſe cōpoſitiōe inſulā format/ ⁊ loca munitioni/
 bus p̄grua coaptat. De aqua vero fluuiali (d.

Consta. q̄ illa ē melior que cedit ad ortus so-
lis / 7 que ab aliis montibus ortus sumit.
Que vero tendit versus occidentē min⁹ lauda-
bilis ē. Dicit etiā q̄ flumina q̄ro sūt a ciuitati-
bus remotiora / tāto puriora sūt 7 nutriendis
piscibus aptiora. fluminib⁹ etiā iferunt ciuita-
tū sordes / 7 lauature balnearū / lutiq̄ infusio-
nes 7 huiusmodi. et quibus aqua fluuiialis a-
liquando contrahit corruptelam (vt. d. idem)
Aqua fluuiialis est laudabilis / cuius fluctus
est velox / fortis / curēs super lapides paruos
7 fundum harenosum / vel argillosum / solidū
spidum 7 mundum. Nam per qualitates ter-
re per quam fluit / colorem contrahit 7 sapore.
7 secundum hec variantur fluuiorum tam no-
mina q̄ proprietates (vt. d. glo. super Gen. ij)
Quamuis enim flumina communem a mari
sortiantur originem / a locis tamen in quibus
oriuntur / 7 per que transeunt colorem contra-
bunt 7 saporem / sic 7 nomen. quāuis enī mul-
tas aquas in se percipiat fluuius influentes /
q̄diu tamen cognoscitur pprius 7 principa-
lis alpheus / nomen p̄num perdere de facti-
li non consuevit. Aquas enim quas in fluen-
do recipit / re 7 nomine sibi incorporat atque
vinit. Unde fluuius quāuis sit paruus 7 mo-
dicus quando de fonte p̄mo effluere incipit
quanto tamen a suo principio plus elonga-
tur per aquarum influentiam / tanto plus cre-
scit / vt patet in damnubio germanie fluuii /
quo dicit Isidorus li. xij. c. penultimo. q̄ a ger-
manicis montibus ex parte occidentis oritur
ex fonte p̄mo / 7 pergens versus orientem. lx.
fluuius in se recipit / 7 septem ostijs in p̄oni-
cum mare fluit. Talis autem est omnis fluui-
us q̄diu riparum suarum terminos non exce-
dit. sed quando cumq̄ ymbrium inundatiōe /
seu niuius resolutione terminos alvei sui egre-
ditur / tūc vicine terre planitiem destruit 7 sub-
mergit septius. Sunt autem fluminū duo ge-
nera (vt dicit Isidorus libro xij. c. penultimo)
vnde dicitur flumen viuum (de quo Virgili-
us) donec me flumine viuo abluero. Aliud ē
torrens aqua scilicet cum impetu veniens 7 re-
cedens. Dicitur autem torrens / quia pluuia
crescit / siccitate vero torrescit / idest arefcit. cui
greci ab hieme nomen dederunt quando cre-
scit. Nos ab estate quādo deficit 7 arefcit. Est
autem decursus torrens impetuosus / 7 for-
tis. 7 ideo quelibet sibi obuiantia diruit 7 cū
impetu secum trahit. vbi autem fluit terram
concauat 7 corrodit. 7 lapillos ac paleas co-

ceruans post se vestigia derelinquit / vias de-
struit / vicina mergit / in mare descendit.

Amnis autem dicitur fluuius
nemore. 7 frondibus redimitus
sive circa septus (vt dicit Isido-
rus ibidem) et amenitate sicut
catus iuxta quam herbe medicinales habundant /
volucres siluestres nidificant. in cuius
decursu fere potus sumentes / a furore estus re-
frigerantur / et cuius vicinitate ibi habundat
pasca / 7 suum vigorem 7 virorem diutius re-
tinent 7 reseruant. Sunt quedam flumina /
quibus specialiter fit mentio in scriptura / si-
cut Phison / Gion / Tigris / Doris / Eufrates
Jordanis etc. Est autem phison ganges flu-
uius (vt dicit Isidorus libro xii.) a gangar-
ro rege dicitur ganges sic exiens de paradiso
circū terram euasat in die scilicet regionis. 7
dicitur phison idest catena. quia decem reci-
pit in se flumina. Interpretatur enim mutatio
ois quia mutatur a facie quam habet in pa-
radiso. 7 hoc modis (sicut dicit magi-
ster in historijs) in colore / quia alibi clarus / a
libi obscurus / alibi turbid⁹. in quātitate / qz
alibi paruus / alibi magnus 7 diffusus. 7 in
sensu. quia alibi frigidus / alibi calidus. hic
fluuius habundat harenulis aureis / 7 gemis
preciosis. in cuius etiam litonibus crescunt ar-
bores 7 herbe aromaticę 7 medianales.

Non qui 7 nilus est fluui⁹ me-
sopotanee de paradiso egredi-
ens. 7 dicitur byatus terre / vel
terrens. quia turbidus est 7 li-
mosus. oritur autem non p̄cul ab alante 7 cir-
cuit terram ethiopic / 7 descendit per egyptum
7 irrigat plana eius (vnde dicit Iero. supera-
mos. viij.) vbi defluet quasi niuus egypti etc.
nilus dispositione dei / scilicet in āno irrigat to-
tam egyptum / cumulis harenarum claudenti-
bus hostia eius / ne defluat in mare. post irri-
gationem autem solus cumulis redit in al-
pbeum suum 7 sic tandem in mare egrediens
a mari absorbetur. Dicitur fluuius nutrit reptilia
multum nocua 7 venenosa. 7 cocodrillos 7
bestiam que vocatur embros (de quō. d. Isi-
li. xij. c. ij.) embros inquit ē bestia ex eo nūc-
pata. qz i aquis versat / 7 matie i nilo / q̄ si iue-
nerit dormientem cocodrillum volutat se us

luto primo / r' intrat' os eius in ventre / r' car-
pit omnia interiora eius / r' occidit eam / r' sic mo-
ritur (dicit etiā glo. sup. xxiij. c. ecclē. ibi. q. gl.
on) qui r' nilus fluvius turbulētus ē. r' multū
h'bit limositatis. Unde limositatis rōne quā
secū duat / terrā per quā transit fugiferam / r'
valde verulē facit.

Tigris fluvius ē Mesopotamie &
paradiso exiens / pergit cōtra assi-
rios (vt d. Jsi.) qui post multos circuitus in-
trat mare rubrū. vocatur autē hoc noīe ppter i-
petum r' velocitatē ad instar tigridis aialis ni-
mo ipem percurrētis (dicit autē Josephus) q'
tigris oritur in armenia ex eo fonte quo oritur
eufrates. r' vocatur tigris qd sonat acutū vel
angustū. cum n. anguste r' acute ad modū sa-
gitta nuncupatur.

Eufrates est fluvius mesopotamie
de paradiso exiens / copiosissimus
in gēnis. qui p mediā babiloniā
fluit. hic ab ubertate nomē accepit. Naz ebrai-
ce eufrates frugifer interpretatur. p mesopota-
miā autē fluit in quibusdā locis r' nigrā eā sicut
nilus egyptū. Salustius autē auctor certissim'
asserit tigrim r' eufratē ex uno fonte manare in
armenia. qui per diuersa loca exeūt spacio mil-
torū miliū in medio derelicto / terra autē que ab
ipsis ambitur mesopotamia dicitur (bucisq' ysid.
li. xij. c. penultimo.)

Dixit ē fluvius scdm glo. sup. ecclē /
desia. qui alio noīe dicitur arapis v' a-
rapses amnis armenie qui oritur
ex eodē fonte / cū eufrate sic dicitur / eo q' rapa-
citate oīa p'stemit (vt dicit ysi. li. xij.) unde cū
alexan. vellent transgredi ponte fabricato / tāta
violētia inundauit / vt pontē dirueret. J's bre-
uibus intervallis / ab eufrate orio caput tol-
lit. ac deinde in capitiū mare fluit (vt d. ysi. ibi
dē) Dodnī autē dicit a grecis a parte tene ipsorū
Nā illa patria vbi fluit / illa lingua ipsorū do-
rica vocat' / vt d. gl. sup. ecclē. xxxij. qui fluit
q. quodā brachiū v' ēē tigris vel eufratis / v'
vtriusq' / cū ex eodē fonte in armenia oriat'. pro-
pter qd dicitur habūdare gēnis r' herbis aromati-
cis. quaz vsus cōuenit medicine. Dodnī enim
medicamentū generatiōis interpretat'. median-
te itaq' tigris vel eufrate / exire de paradiso dicitur
r' p'dire.

Iordanis iudee fluvius a duobus
fontibus / quoz vn' Jor alter Dan
vocalur / iordanis noīatus ē (vt d. Jsi. li. xij.)
Nasāf autē sub libano mōre / diuidēs Arabiā
r' iudeā. qui p multos circuitus iuxta iericho

in mare mortuū influit / qd ip's absorbet peni-
tus r' cōsumit. Dicit fluvius tēpe messis tritice
que solet in palestina vernali tēpe tā maturefce
re cōsuevit plus solito habūdare qd accidit ex
imbris serotini inundatiōe / r' ex niuū resoluti-
one (sicut dicit in historijs r' in gl. sup. Josue. iij.
vbi dicit iordanis ripas alphei sui tēpe messis i-
pleuerat r'c. (in ecclē. xxiij. dicit fere idē) hic flu-
uius est multū p'ilegiat'. Primo q' regiones
fidelitū. s. iudeoz a regione incredulo r' iudeā. s.
ab arabia sepauit. Secūdo q' corā filijs israel se-
pperuit. r' eis ad terrā p'missionis transitū p-
bēs. arche dñi r' populi p'nna se diuisit (vt d.
Josue. iij.) Tertio q' lep'ā naamā sibi ablu-
it r' mundauit. iij. re. v. Quarto q' p sui diffu-
sionem sanctitatis helye r' helysci / testimoniū
perhibuit / q' vtriusq' iperuo obediuit. vt. dī.
iij. re. ij. Quinto quia ferrum contra aliarum
naturam aquarū non abscondit in sūdo suo
imo vsq' ad suam superficiē illud remittens
p'p'bet / qui p'diderat ipsū vt recipret eleua-
tū / vt legitur iij. re. vi. Sexto quia ex cōtractu
mundissime carnis domini sanctificari meru-
it / quo mediante deus vni regeneratiuam a-
quā conuulit r' humane salutis sacramentū
in aqua fieri ordinauit. vt. d. luc. ij. Septimo
quia in iordane Jo. baptista r' celos apertos
videre r' vocem patris audire meruit / quando
tonus trinitatis missenim in baptisando do-
minum intellexit.

Sunt r' alia flumina que nominā-
tur in scriptura. sic sunt abana r'
pbarphar que sunt fluij sine flu-
entes iuxta damascū / quozum subduciōe or-
ti damasceni imitant' / r' multiplici genere ber-
barum r' arborum ac fructuum multiplicatiōe
fecundantur. De his dicitur. iij. regum. vi

Iazan est fluvius medorum que a
lio nomine dicitur ydapfes. que
a quodam rege medorum sic vo-
catus est. Oritur autē in oriente r' a rubro ma-
ri exapiat in vinculis autem sirs super bunc
fluvium due tribus r' dimidia / que a salma
nassar rege assiriorum captiue in assirios sunt
deducte permanere exules sunt coactę / vt pa-
tet. iij. reg. xvij. sicut due tribus in captiuitate
a nabuchodonosor super fluvium thobar /
in babiloniam fuerunt multis temporibus
collocate (vt d. in Eze. i.) Est autem thobar
fluvius babilonicus per paludes babilonie
se diffundens a nigri vel eufrate oriū ducēs
ac iynū ipsorū itē rediēs siue cadēs (vt d. hic
ro. sup. eze.) fluius autē thobar pte sui litore

babundet salibus et carectis sicut dicitur sup
locū illū ysa. xviij. Ultra cortice salcis ducet
bunctorientē vocat babilonic flumen / sup qd
residens populus dei nō exultat / imo plozat
(Sicut scriptū ē) Sup flumina babilonis il
lic se. et. Sunt et alia flumina multū famosa
et de his tacemus. qz de ipsis mēto in biblia
non habentur.

Lacus ē aquarū latentū receptacu
lū in quo aqua retinetur. hic flu
entibus admiscetur. vt. d. Ili. lib. xij. quē greci
limū. i. stagnū vocāt. Nā fontes labūtur in flu
mina. flumina vero in freta discunt. lacus au
tē stat in loco nec fluit. et ideo dicitur est lacus qd
aque locus (vt. d. Ili.) aquas. n. quas scatu
riendo vel influendo recipit / alias nō transi
dit. pisces aut lacuales (vt. d. cōstā.) min⁹ sūt
laudabiles q̄ fluuiales. Nā sua limositate pi
sces quos nutrit quasi limū sapientes reddit.
herbas supstias gignit / in quib⁹ ranas et ver
miculos nutrit. aqua fluens lacū subintrās et
stiles ipsius aquas recentiores efficit / et ipas
a corruptione custodit. Et nimia enī aquarū re
ceptione frequētē ripa stagni rūpitur / et q̄qd
diutius in eis nutritū ē / subito inanit. Aqua au
tē lacualis ceteris ē grossior / et aquis fluuiali
bus ad potandū minus laudabilis experit.
Nā talis potus sepe assūptus multas gene
rat in corpore passiones (vt. p. supra lib. v. de
aque potū) Contrahit aut aqua lacualis diuer
sas vitas ex fundo et sim. vbi recolligit (sicut
exēplificat Ili. li. xij. iij. c. de diuersitate aqua
rū dicens) In ethiopia lacus ē quo p̄fusa cor
pora velut oleo nitescūt. Etā lacus ē i africa
qui canoras facit voces. Itē in italia ē lacus
qui bibētibus aquā ipsius / redium vini facit.
In reumis paludibus iumentorū vngulas in
durat dicitur. Item in alsatia lacus iudee ni
hil viuū habēs animā mergi pōt. In yndis
sidē vero ē stagnū quo nihil natat. s. oia sub
mergunt. In tradodinde lacus ē i die ter ama
rus / et tonens dulcis (bec oia recitat Ili. i. li.
et. c. supradictis) he aut et alie cōsimiles aqua
rū putealiū et lacualiū diuersitates accidunt
ex variā qualitate venarū terre p̄ quas trāseūt
tales aque. vel a natura et dispositione fundi /
vbi aque hōi recolliguntur. Lacus affalti ma
re mortuū nuncupat. mare p̄pter magnitudi
nē eius et p̄funditatē. mortuū / qz nihil gignit
viuū. nihil enī recipit ex genere viuētiū vnde
nec pisces habet nec volucres. sed quecūq; vi
uēna mergēda tēptaueris quacūq; arte dimer
sa statū resiliūt. et quāuis vehēmenter illisa cōfe
sim exanunt. s. nec a vēnis moyes bitumie

turbinis vētis resistēte / quo oia aqua stagna
tur nec navigandiōis parēs ē. qz oia vira carē
tia in p̄fundū merguntur nec materiā aliquā
sustinet. nisi que bitumine illustratur. extincā
lucemā dicit in eo submergi. accensā vero su
pernatare. Dicitur aut affalti. i. bituminis voca
tur. siue mare salinū. et ē i iudea iter Jericho
et zoarā. longitudo eius vsq; ad zoaras arabie
dirigitur stadijs septingētis. lxx. latitudo sta
dijs. c. et xl. Et vsq; ad vicinā sodomorum.
Ducitq; Ili. li. xij. in. c. de subuersione sodo
morū in fine. Dicit lacus nigras glebas bitumi
nis euomit. et iō lacus alphanites dē. In cir
ius ripa poma arborū nata vsq; ad maturi
tatē coloris / sunt viridis que si matura icidas
fauillas in eis inuenies. (Unde ait Joseph⁹)
Fauilla terre sodomorū in fidē h. simile dē in
gl. Sup. ij. pe. ij. c. super locū illū. ciuitates so
domorū in cinq; regidens et. Seruare adhuc
voluit dñs regionē nā p̄tra positā spēm p̄sce
pene nascitur ibi poma pulcherrima que ex se
cupiditate edēdi spectant⁹ generāt. que si car
pas faciat et resoluūtur in cinē / fumūq; exi
ant / quasi adhuc ardeant.

Lacus tyberiadis ab epido tyber
adis ē vocatus. qd quōdam hero
des in honore tyberij cesaris cōdi
dit. Est aut stagnū magnū siue lacus lacis oī
bus in iudea salubrior et ad sanitatē corporū
efficacior circuit aut stadia. dx. vt. d. Ili. li. xij.
Stagnū genesar vt dicitur ibidem est lacus
amplissimus in iudea. qui lōgitudine. dx. sta
dijs extenditur / latitudine vero. xl. diffunditur
aquis crispantibus / auram non ventis sed de
ipso sibi creās. vnde et genesar dicitur greco vo
cabulo quasi generans sibi auram deniq; per
diffusoria spacia lacus frequentibus aurā spi
rantibus agitatur. vnde purior est haust⁹ eius
et dulcior ac habilior ad potandum (huicq;
ysi.) p̄pter magnitudinem vero eius sepe in
euangelio mare vocatur non quia sit mare. s.
potius quedam est magna iordanis refluxio /
(vt dicit glo. super Jo. c. vi.) Consuetudo est
autem bebreorum omnem talem aquarū con
gregationem vocare mare. et iō sepe mans no
mine nuncupatur.

Piscina est aqua ad nutriendū pi
sces collecta. quāuis per antifrā
sim aquarū collectio non habēs
pisces / piscina sepius nōmicitur (vt dicit Ili)
Ad bonitatē aut piscine erigit fūdi soliditas
aque influentis puritas et influentie cōtinuitas

vbi enim fundus est limosus et paludosus pisces saporosi nullatenus nutriuntur. vbi autem recens aqua non fluit aque stantes et non motu de facili corumpuntur. et ideo ad piscane renovationem per canales et fistulas. aque dulces et recentes inducuntur vallibus et aggenibus ne effluentes aque effluant piscinarum termini inuidentur. De piscinis etiam riuuli ad ortorum irrigationem reducuntur herbe et arbores iuxta piscinas sicut magis virentes et fructu fere inueniuntur.

Riuus a rigando est dicitur ut dicitur Isido. Nam a fonte vel riuo fluuius dicitur ut inde ortus irrigetur. Naturam enim et effectum sue originis sapientius a fontali origine mediante riuo procedit fluuius siue lacus (ut dicitur auic.) Est autem riuus in mundiciarum purgatiuus terre fecundatiuus potus animalibus et ausibus ministratiuus. virosus et pulchritudinis in herbis et floribus conseruatiuus. lapillozum et arenularum attractiuus.

Fluctus a flatu est dicitur ventorum enim impulsu aque agitate fluctuant quarum eminentis liquor qui semper in motu est vnda vocatur. et est vnda ab eundo dicta eo quod continua agitatione mota nunquam quiescit (ut dicitur Isido. li. xij) fluctus autem mutuo se collidunt ut nunc sursum nunc deorsum mutuo se agitent et impellant. et ex frequente allisione mutuo spumam et se gignunt harenulas et varias fundi particulas secum miscendo sursum ferunt. pisces allidunt et ex motus sui impetu meliores reddunt ex ventosi aeris subintratione fluctus intumescunt et secundum venti impetum nunc ascendunt nunc descendunt ex concussione mutua aerem concitant et venti gignunt. naues eleuant et ad ripas comprimunt et ad litora se cum strepitu constringunt. sunt in motu et quiescere non possunt. aut enim penitus deficiunt aut vnicuique se agitant et diffundunt.

Gurges est in flumine locus altus siue profundus a gutture gurgis est dicitur. ut dicitur Isidoro. eo quod aquas fluctantes abso:beat et abso:pras iterato renouat et remittat. Unde propter sui profunditatem motu circulari et reflexo circumfertur. propter quod natantes de facili in gurgite periclitantur. In gurgite etiam pisces maxime se occultant. et vix qui diu gurgitem non exeunt capiuntur.

Rames est primus aque vel fluminis decursus et rectus. optimus a fonte exiens ac meatus sui alpe

uni non relinquens a fonte enim effluere incipit et quousque mare intraverit infra alpe sui limites continue fluere non desistit fundum suum concouat et consumit/ nauigio maxime conuenit/pisces maiores nutrit. quia recentiore aquam est fundum puriore habere generaliter consuevit/cum maiori impetu fluit quam aliqua alia pars aque. et ideo naues atque lignorum strues celerius secum trahit et ideo trames dicitur a trabo trabis. vel transmittit trahit quia omnia imposita trahit celerime et transmittit. Quanto enim aque cursus in suo tramite est recentior tanto est velocior et omnia velocius secum ducit siue trahit.

Alluuius alluuiosis et hec alluuius dicitur latens et lenta aquarum inundantia ab aluendo vel abluendo dicitur. Abluit enim terram per quam transit et abluendo consumit. unde subteranea riparum consumptio ex aqua facta alluuius dicitur. Job. xij elluione paulatim terra consumitur quanto autem per absconditas riparum concavitates meliori fluxu se diffundit tanto periculosius litoris soliditatez dissipat et dissoluit. Nam ripe superficies exteriori solida creditur. quia eius consumptio interior non videtur. id est pes calcatus non facit labis. quia supra soliditate interiori lateris vacuitas non cauetur. d. L. c. 2.

Abyssus est aquarum profunditas ipene tabilis a qua fontes et flumina oriuntur. omnes enim aque de abyssu exeunt et per occultas venas ad matricem reuertuntur. ut dicitur Isidoro. libro. xij. unde dicitur abyssus quasi abussus. quia eius profunditas videri non potest. vel dicitur abyssus quia sine bysso id est sine candore. quia propter nebulosam distantiam a fonte luminis lucis pulchritudine caret et decore (ut dicitur Job. d. 2. 2. 2.) Abyssus nihil aliud est quam aqua cuius finis est incomprehensibilis. quia ad eius terminum lucis diffusio non attingit vel dicitur abyssus quasi sine base. quia eius fundamentum et sustentatio sensu non videtur et ideo primordialis materia. quia in principio non erat forma determinate distincta. Abyssus ab augustinus non est vocata propter quod dicitur in libro 2. 2. 2. 2. 2. Abyssus est corporale illud quod fecit deus ut esset materia corporum rerum in formis sine ordine et sine luce. Unde abyssus id est est prima materia (ut dicitur augustinus. in li. de summo. Terre inquit et abyssi nomine materiam nuncupauit que a turbilo facta est. ut ordinatissimo dei munere

primo capacitas formarum fieret et deinde for-
 marentur quaecumque sunt formata. Unde eadem
 materia a qua est dicta. tum quia fluida. tum
 etiam quia omnis forme est susceptiva. Unde
 de dicebatur terra propter naturalem stabili-
 tatem vel soliditatem secundum quam erat ge-
 nerationi vel corruptioni subiecta. Abyssus
 propter infortuitatem. quia nulla forma erat
 distincta. Dicebatur et aqua propter formati-
 onis possibilitatem secundum quam erat om-
 nis forme et qualitatis potentialiter recepti-
 ua (videtur augustinus.) Abyssus itaque et se-
 habet obscuritatem et profunditatem omnium
 aquarum et fluidorum capaciter / insaci-
 abilitatem. quia nunquam tot aquas recipit
 quin plures recipere possit. infructibilitatem
 in exhaustibilitatem / communicabilitatem.

Mare est aquarum collectio tam dul-
 cum quam salinarum (ut dicit Plinio
 li. xij.) proprie autem dicitur ma-
 re eo quod aquae eius sunt amarae. ut dicit ibidem
 et sequitur. Vocatur autem mare equor ab aequi-
 litate / eo quod equaliter sursum est. Quamvis et
 nimis aquae maris fluctuantur velud montes e-
 rignantur sedatis tamen tempestatibus iten-
 tadequantur. (ut dicit ibidem.) Item dicitur au-
 tem pelagus quasi pellens vandas. quia in
 mari fit vandarum et procellarum motus con-
 tinuus et impulsus. Mare autem ut dicitur idem
 ibidem quamvis omnium fontium in se reci-
 piat aquas. et flumen. ex toto tamen aquarum
 concursu non suscipit incrementum quod acci-
 dit ex hoc vel quia eius magnitudo influentia
 vandas non sentiat. vel amara vanda fluentem
 consumat. vel quia ipse nubes multam aquo-
 sitatem ad se attrahunt siue quod illas auferant
 partem venti partem sol exiccet. seu quia aquae
 dulces per occulta quedam terrae foramina per
 colare redeant ad capita fluminum et fontium
 revolute (huicque Plinio libro. xij. secun-
 dum Ambrosium. et Basilium in exameris.) Mare
 est aquarum aggregatio multiplicata per di-
 versa loca et nomina / sed tamen continuatio-
 ne una semper mota vagia / sonora / spumosa
 fluxu et refluxu lune naturam imitans. cuius
 virtute et influenza cohibetur. Est autem ma-
 re caput et hospicium fluminum / fons imbrum
 um quo sibi discrepantes populi copulantur
 subsidium in necessitatibus refugium in peri-
 culis inmensum compendium / laborantis letum
 De mari etiam dicitur Aristoteles in libro meteororum
 omnium aquarum mare est principium et ori-
 go / et est aquarum quies et dividitur in reliqua
 maria. Causa autem propter quam fit in ma-

ri faldedo et amaritudo est / quia vapores duo
 sunt humidus vapor et siccus / subtilis et a-
 quosus resolvitur ergo pars subtilior per mo-
 tum solis et remanet grossior et calore solis
 calefacit efficitur salsum quod remanet et ama-
 rum ut sudor et urina. Ex adustione et
 nimis fitres amara quando remanet partes ter-
 restres aduste aqueis et insipidis partibus
 consumptis et de amaritudine per adusti-
 onem intensionem fit faldedo ut patet in cine-
 re in quo aqua collata sentitur salva. Item ap-
 in eodem aqua maris salva est gravius aqua
 dulci. quia hec gravius / ista vero subtilior. as-
 ius signum est. quia ovum natum in aqua sal-
 va et non in dulci et profundius submergitur
 navis cadens in aqua dulci quam in salva. et ideo
 in mari mortuo non mergitur animal nec ge-
 neratur quia vincit in eo siccitas. Item idem in
 libro de animalibus. in mari est aqua salva et
 potest et tibi ab eo faldedo. quoniam si homo acci-
 ceperit vas cerium novum crudum et clausit et
 us officium / et eicerit ipsum vacuum in mare per
 diem et per noctes intrabit in ipsum aqua dul-
 cis. Item idem in li. meteorum. aquae dulces ele-
 vatur propter lenitatem suam sursum. et aquae sal-
 se descendunt propter gravitatem suam deorsum
 quod et salsum est remanet in terra / et dul-
 ce evaporat. Item idem li. de elementis. ma-
 re in actionibus suis imitatur naturam lune quod
 patet. quia quando cum luna oritur in aliqua bo-
 ra diei vel noctis / tunc flumen ingrediens ma-
 re in illa regione in qua oritur luna excedit ipsum
 mare / ita quod aqua illius fluminis redit ad pre-
 loci a quo currit / ac si esset per violentiam
 repercussa etc. et si est luna in cardine inferiori
 incipit aqua diminui. sed quando luna vult
 oriri / aqua incipit augmentari. unde sicut fer-
 rum sequitur a diamante / item mare cursu lu-
 ne sequitur et virtutes. quere supra. li. viii. in. ca.
 de luna. Item inspissatur quoque mare post ascen-
 sum stelle / que vocatur canicula. et mutat colo-
 rem / et efficitur nunc viride / nunc ceruleus / nunc
 turbidus / nunc clarus / Item macro in li. Lice-
 ronis. Oceanus in cremento lune ordinem
 istum tenet. Nam primo die crescentis lune fit
 copiosior solito quia tunc mare est plenum in su-
 mo. deinde minuitur secundo. et sic descendit
 duo / quotidie minuitur usque ad diem septimum
 et tunc est mare in ultimo defectu. Incipit autem
 crescere paulatim iterum usque ad septem dies
 ita quod luna terti. quando totaliter est plena. est itera-
 to mare in suo augmento summo et iterum incipit mi-
 nuere per dies. vii. alios. itaque quod quando luna est. xxi. est
 iterum in suo minimo. et iterum crescendo incipit ascendere

per viij. alios dies. ita q̄ quando luna ē ex viij. tunc iterum mare est in suo summo. et sic semp̄ mare quatuor recipit imutaciones. quolibz mē se duas scilicet in crescendo. et duas in decre scendo scdm̄ augmentum vel decrementū ipi us lune. semper itaq̄ est mare in summo aug mento et vigore/ quando luna plena est lumi nis vel versus solem vt in nouilunio .vel ver sus terram/ vt in plenilunio fieri consuevit. et quanto luna in susceptione/ siue in amissione sui luminis plus p̄ficiat vel deficit. tāto mare crescit āpl̄ at̄ d̄ crescit. Itē mare sc̄d̄z aris̄t. i. li. vege. fundum et litus habet durum/ soliduz et harenosum. et signum huius q̄ mare sit sup̄ harenas est. quia optinuerit in eo partes ter re sicce/ quia sunt salse/ et existētia aque diu ditlutum per partes suas. et ideo terra maris p̄ pinqua harenosa est. Inter partes vero ei⁹ ba renosas/ diuersi lapides et gēne mire sepius virtutis/ p̄creantur/ et harenarum attritu po lite/ per vndarum maris motum ad littora ia crantur. Præter illas autēz p̄prietates mans sunt quedā alie cōmunes et omnibus fereno te/ quas tamen p̄pter simplices bonuz puta ti hic apponere vt materiam habeant aliqua mistica per earum similitudinez simpliciabus suadere. Est itaq̄ mare sui ipsius purgatiuū. omnia enim cadauera et imunda a se rejat. et omnia immunda et mortua discauit/ et per mo tus violentiam expellit (vt dicit gregorius.) Itē mare est sui per occultissimas venas abyssi/ si diffusiuum. et tam fontibus q̄ fluminib⁹ ma teriam sui fluxus cōtinue ministratiuuz (vt di cit Jero. super ecclē.) Item mare est animanti um et monstrorū multiplicis forme p̄ductiuuz Mare enim longe producit monstra et mira q̄ facit ipsa terra/ sicut dicit (Raba. sup̄ ecclē. xliij.) ibi illie p̄declara et mirabilia opera et va ria bestiarum etc. et in psal. Illic repulsa quorū non est numerus. Item quamuis mare substantialiter sit molle et liquiduz. durissima rum tamen rerum tam animatarum q̄ inania tarum generatiuum est/ vt patet in conchilib⁹ et pisibus dure teste et i lapidibus et gemmis quas emittit. Item mare quāuis non sit po tabile vel delectabile quantum ad gustum/ ē tamen multum vtile quo ad effectum. Adul tarum enim infirmitatum est curatiuum. Sa nat enim hydropticos/ vlcerosos/ et alios sca biosos (vt dicit Constan.) et multos alios cu rat. Item mare quāuis ex se sit salū et ama rum. tamen per dulcedinem venarum terre/ p̄ quas transit sui saporis immutatiuū est et dul cedinem contrahit ex colatione terre per quas

transit (vt d. Adacro. et An.) Item mare quā tūcūq̄ sit insipidum aut amarum piscium nō dulcium est nutritiuum. latentem enim habet dulcedinem quam suggerentes pisces/ subtra hunt nutrimentum congruum et saporem (vt dicit ambrosius.) Itē mare mobile est et inquietū et ex suo motu est sue substantie a corruptiois periculo conservatiuum. quia ex continuatio ne motus subtiliatur et sic ne putrescat a corru pibili vicio conservatur. Item cū sit liqui dum et male terminabile per seipsum/ sicut tamen per alium. p̄pter quod ultra limorū suo rum terminos/ non est de facili p̄cessiuū/ sicut dicitur p̄ouer. viij. Job. xxxviij. Item salsedē ne sua et amaritud ine et dulcedinis fontib⁹ et aliarum aquarum influentium absorbiuuz. tā to enim reputatur aqua fluens dulcor/ quan to plus a maris introitu elongatur. Item ex collisione et mutua reuercatione suorum brachiorum/ quibus cingit terram est ventoz contrariorum generatiuum (vt dicit Beda.) Item inconfectis mare maxime nocuum est. Est enim timoris in cassium doloris capi tis generatiuum/ vomitus et nausee p̄uocan uum/ ablatuum appetitus cibi et potus. Itē ex euaporatione fumositatum quas emittit/ ē nebule et nubium generatiuuz. caliginis et ob scuritatis in aere iductiuum. et radiorum solis interceptiuum/ caloris repressiuum. Itēz ca lozem p̄prium non habens/ p̄o qualitate v̄e rozum est sui coloris mutatiuum. Nam modo flauum est/ modo baculentum/ modo anū (vt dicit Jsidus. libro xij.) Item mare multo rum est periculorum in se contentiuum modis eo enim flatu venti reddit repositiuum et p cellosum et feruiduz et tumultuosum. Et ideo mare fremum dicitur (vt dicit Jsidorus) scilicet feruidum habens motum vt patet in mari sic culo/ in quo p̄pter maris feruorem fremicūm facientem salta et canbdis esse dicuntur/ que sunt duo loca periculosa in quibus multe na ues facillime periclitantur. Est autem salta in gens saxum in mari eminens/ multa habens promuntoria siue capita/ ad que collisi su cus horridum strepitum faciunt cui naues a liquo casu impingentes a naufragio nō eua dunt. Canbdis vero est dicta eo q̄ gurgind⁹ occultas naues sorbeat. Est enim mare ibi vo raginosum et quasi reflexum in se et toruosum et ideo naues ibi transeuntes attrahit et in se deglunt ac inde mergit/ ter in die fluxus eri git. et ter absorbet. Nam aquas recipit vt euo mar/ iterato vomit vt rursus accipiat (vt di cit Jsidus. li. xij. c. de estibus maris et fretis)

De aquis

Item aliud notabile periculum occurrat in mari scilicet inequalitas fundi. quando in aliquo loco aqua est profundissima et statim intra eum locum fere est sedosa. et hoc periculum syrtis vocatur eo quod ibi arene in cumulos contrahuntur. syrtis enim grece idem est quod tractus (et dicitur papias) quod tales syrtis multe sunt in mari egyptiaco et et admiscetur. Et quo patet quod periculosus est maris transitus tamen propter latentes scopulos. tum etiam propter arena cumulos sub aqua pariter adunatos. quod in talibus locis naues citissime confringuntur. Item aliud periculum dicitur bytallassum quando scilicet naus onusta impingitur in frindum multum bituminosum et limosum. quia propter huius tenacitatem non potest se extricare. (vnde dicit bugo.) quod bytallassum est vestigium limo impressum. Glo. tamen super actum. xxvij. dicit quod bitallassum est concursus duorum marium. (Magister vero in historia sic dicit.) quod bitallassum dicitur lingua terre in mari protensa hinc et inde mari circumdata et dicitur bitallassum quasi mare bifidum terre interiectu diuisum. tallassum enim grece mare sonat. quando ergo in bitallassum venit nauis manet immobilis proza sed puppis fragitur retro maris impetu superuenientis. sicut dicit magister ibidem. Item transferentes generatim patiuntur periculum / aut ratione maris / aut ratione aeris / aut ratione nauis. Nam si mare fuerit scopulosum vndeque rupibus et scarpis impeditum non sine periculo pertransitur aut si fundum habuerit inaequalem nunc cumulus etiam arenosis eleuatum / nunc vero ad modum voraginis depressum et profundum de facili transitus impeditur. sed quando mare in sua superficie subintrantibus ventis efficitur nimis tumidum et vnde sese allidentibus et mutuo se concurrentibus fit nimium procellosum. nauis fluctibus ascendentibus et descendentibus periculose exponitur. quia sepe aut concutitur. aut a procellis contrariis operitur. Item accidit periculum ex aura turbulenta. Nam tempore tempestuoso et obscuro et nebuloso mari se committere. solet esse plurimum periculosum potissime quando nauis precepta fertur in periculum et periculum non videtur maxime autem formidatur ventorum nimietas et maxime quando venti contrarij casu aliquo oriuntur. quod certum naufragium tunc nomen. Quando autem nauis per viuis ventis impulsus promouetur versus portum. tanto fortioris venti contrarij impetus abicitur et compellitur ad precipitium. aut saltem inter

contrarios fluctus in periculo diutius retinetur. Item adducit periculum nauis deferentis debilitas et in sufficientia. non enim est tutus se committere super mare nauiculae nimis parue vel paruuli siue fragili et contracte. quia talis nauis non est secunda inter seuentis procellas maris. quoniam vel propter paruitatem suam fluctibus opprimitur et subuertitur. aut propter fragilitatem ventorum et impetu aquarum confringitur. aut propter rimarum et foraminum multipliciter aquarum subintrantium pondere ad ima demergitur vel saltem ad portum in tali nauicula tardius peruenit et precipue quando in tali nauis nauis boni et grati presentia non habetur. tunc enim summum in mari est periculum. Quando nauis habet imperitum gubernatorem siue etiam negligentem et in circumspicuum. Dis et multis alijs incommodis periculosus subiaceret mare tam mediterraneum quam oceanum vnde dicit Isidoro. Vocant autem tam greci quam latini mare oceanum eo quod in modum circuli ambit orbem totam enim speram nostri habitabilis circuit oceanus a celeritate sic dicitur. eo quod oceanus ardeat. et discurrat. vel quia purpureo colore nitet. Dicitur etiam oceanus quasi cecanus id est celi circulus (vnde dicit Isidoro. libro xij.) hic oceanus oras terrarum amplectitur alternatis vicibus estibusque accedit et recedit. respirantibus autem in profundum ventis aut renouit maria aut resorbet. et quamuis vnum sit mare quantum ad sui continuationem tamen propter multos portus eius de proximis regionibus diuersa vocabula sumpsit. ut mare gallicum a galicis. et mare britannicum a britannis. sicut gadicum mare a gadibus est dicitur vbi primo ad oceanum maris magnilumen aperitur. vbi cum hercules peruenisset columnas ibi posuit sperans ibi esse terre finem (bucisque Isidoro. li. xij.)

Mare magnum siue mediterraneum est quod ab occasu ab occasu no fluit et in meridiem vergit. deinde ad septentrionem tendit quod inde magnum appellatur. quia cetera maria in comparatione illius sunt minora. Dicitur autem mediterraneum quia per mediam terram versus ad orientem perfunditur a syam affricam terminans et europam cuius prime partis sinus que in hispanis perfunditur bybentus et balenarchus appellatur. deinde gallicus qui narbonensis punicia alluit post ligusticus qui iuxta vibeiannam est primus

et vicinus post est tirrenus qui italiam accin-
git inde siculis. que a sicilia vsq; in terrā vadit
qui post in pampiliam et egiptū se extendit.
deinde pelles pontum versus septentrionem
magnis anfractibus se retorquet. tandē iuxta
greciam et illiricam in angustas vij. stadioꝝ
constringit seu coartat. deinde diffusus equo-
re pauci cursus stringitur et facit propontides
qui mor in .l. passus coartatur. sicq; boforus
tractus qui locus dicitur pro pontide / eo q̄
preuenit mare ponticum et precedit idem di-
ctur boffonis a transitu strico et angustis me-
anibus bonis (ve. d. Isido.) Inde diffundit
sinus ponticus amplissimus a tergo habens
meonides paludes quo mare ex multitudine
fluminum et aquarum dulcium influentium:
dulcius est atq; amplius nebulosum atq; pre-
ter focas et delphinos. alias beluas marinas
maiores non patitur. Sicut autem terra cum
sit vna pro diuersis locis vocatur varijs voca-
bulis ita pro varijs regionibus. hoc mare ma-
gnū diuersis nominibus nūcupatur (vucif
q̄ Isido. li. xij.) Sinus vero maris dicunt
maiores recessus vt in mari mediterraneo yo-
nicus ab yo rege grece sic dicitur. yones autē
dicuntur atthenienses. vnde yonicū mare ab
yonia vsq; in aeliam dilatatur. In oceano
vero maximus sinus est capus / indicus / p̄-
sicus / arabicus / qui et mare rubrum dicitur.
Rubrum autem mare est vocatum eo q̄ sit ro-
seis vndis infectum. non tamen talem naturā
habet qualem videtur ostendere. sed ex vicī-
nis littoribus viciatur gurges atq; inficitur /
quia omnis terra que circumstat pelago rubra
est et sanguineo colorī proxima et vicina inde
enim nimum accitissimum sumitur et alij co-
lores quibus pictura variatur. Unde cum ter-
ra talem naturam haberet fluctibus litus dis-
soluentibus mans substantia rubrificatur.
Ob hoc etiam in his littoribus gemme rubre
inueniuntur. Nam huiusmodi lapilli humo
involuti cum inter arenulas sint quasi attriti
maris colorem retinent atq; fundi. Hoc mare
in duos sinus diuiditur. vnus est persicus
ab oriente quem perse in habitant. Alius ab
occidente arabicus quem arabes incolunt et
frequentant (ve dicit Is. li. xij.)

Plagus est latitudo maris sine
litore et sine portu (ve dicit Isi-
do. summam habens profundita-
tem / instabilitatem et motus continuitatem /
ceterorum et aliorum monstrorum nutiens /
diuersitatem multorum vaporum et humosi /

tantum generans densitatem. et quibus con-
trahit obnubilationem et obscuritatem et vē-
torum varietate recipiens coloris mirabilia-
tem. et collisione vndarum spumofam congre-
gans in superficie leuitatem et tumultualem /
emittens sonoritatem tumultuosum enim est
pellagus et sonorum inquietum / et periculo-
sum sicut de mari superius dictum est.

Gutta est minima mans vel aque
sive pluuie particula a totalitate
sua per aliquam violentiam sepa-
rata (que quidem dicit Isido.) gutta dicitur
quando stat vel quando pendet de tectis aut
arboribus acsi esset glutinosa. stilla vero dicitur
cadit. hinc et stillicidium dicitur. qua-
si stilla cadens. tam stilla vero q̄ gutta a nu-
be aquosa vi caloris sive venti impetu resolu-
ta suo pondere inferiora petit. et dum in ca-
dendo est nomen stille habet. in stillando au-
tem vel pendendo opiniet nomen gutte. stilla
autem sive gutta in substantia est humida
et clara / et dyaphana / forma rotunda quanti-
tate modica / virtute magna. Nam terram sup-
quam cadit humectat et fecundat. radices et
semina nutrit et ingrossat. virorem in herbis
arboribus et plantis vegetat et conseruat pi-
sces in mari reficit et recreat. olivas impingat
et in eis margaritam generat (ve dicit Isido.
maxima gutte rous et cum sit in se mollissi-
ma ex frequenti tamen casu durissima pe-
netrat. iuxta illud. Gutta cauat lapidem non
pi sed sepe cadendo.

Spuma est dicta eo q̄ spumatur.
ve dicit Isido. Et foetidus enim
aque generatur. vnde et mustum
et ea que coquuntur spuma purgatur. sicut
autem spuma per interdusionem venti interclu-
si in aque perfide motum aliquo agitan-
te. vnde propter interclusi aeris leuitatem eua-
gando aque superfertur et cito quippe ex v-
ndarum collisione gignitur. sed tamen cito dis-
spargitur et dissipatur. spuma mans quando
q̄ inter lapides recolligitur et per feruidas
caloris solaris actionem quandoq; in pum-
cem. quandoq; in spongiam induratur.

Pisces a pascendo sunt dicti vt. di-
cit Isido. li. xij. c. vln. Terram et
herbas aquaticas lambunt et sic
sibi victum querunt. Dicuntur et reptilia
eo q̄ narando reptandi speciem habeant. In
narando enim reput quāuis et i p̄sūdū se dimer-
gāt (vñ Ambro. in exameron.) Magna iquit
inter pisces et aquas vicinitas et cognatio est

Extra enim aquas diu vivere non possunt. nec solo aeris spiraculo sine aqua attracta diu viuunt. Dabent enim quandam reptandi speciem / et naturam / quia dum piscis natat contractioe corporis eminentiores in se colligit longitudinem et iteniz se extendens aque immittit quo nisu repellens aquam in antierius se propellit. unde videtur quibusdam pinnulis in natando sicut avis pennis in volando. sed alio modo quia piscis natans pinnulas mouet a parte posteriori in antierius / et quasi quibusdam brachijs aut remis aquas amplectens et retinens se extendit. avis uero mouet pennis sursum / et collectu aere / per expellam alarum amplitudinem / compellit aere per partem posteriorem. Unde per violentiam aeris propulsionem a parte posteriori mouetur corpus in antierius. Species autem piscium multipliciter variantur. s. quo ad locum ubi generantur. et quo ad eam qua cibatur. et quo ad colorem et formam variam qua ab invicem discernuntur / quo ad substantiam quae proponuntur. et quo ad naturam quae diuersimode operantur / quam igitur ad finem siue locum ubi procreantur / magna diuersitas est. quidam uero in solis aquis. Quidam uero partim in tenuibus / partim in aquis diuersantur. et talia piscium genera sunt antiphrasica. i. dubia ab Aristotele dicta eo quod ambulandi in terra / ut focae et cocodrilli / castores / et ipocamini. fluuiales equi et homines. a nominibus. n. animalium terrestrium / pisces uero sunt foris / ut canes marini / lupi. eo quod mordeant alio seruitate ipsorum atque ledant. (Aristoteles.) In solis aquis uiuentes. alij sunt in solo mari degentes. alij non sunt in fluminibus et in stagnis et alijs aquis dulcibus commorantes alij non sunt inter bos medij / nunc ad dulces / nunc ad salinas aquas pastus gratia diuersitates. Pisces uero a mari ad dulces aquas egredientes in eam dulcedine delectantur et ipiguntur et eorum uerbo et hi nunc in mari nunc in aqua dulci diuersantur. Adulteri autem pisces fluuiales qui maris salitudine non ferentes / gustata aqua salina / subito moriuntur uel sursum uentrem eleuant et super aquae superficie natant. quod in omnibus piscibus maris et aquae dulcis est signum mortis. pisces non in mari natantes squamas habent duras et grossas / propter aquae falsitatem. pisces uero fluuiales squamas subtiles et spinas molles. spine non in piscibus fuerunt necesse / ad sustentandum carnis corporis fluidam molliem naturam (docet autem auicenna) eligere bonos pisces secundum naturam loci ubi nutriuntur. d. sic li. ij. c. iij. In locis inquit in quibus ubi morantur pisces est electio quam illi qui morantur in locis petrosus sunt meliores et dulciores et in aquis dulcibus autem in quibus non sunt fordes / et non sunt

limosaeque lacuales neque campestris / et qui non sunt de lacunis paruis que flumina imbibunt et in quibus non sunt fontes. Item ibidem et pisces quidem marini sunt laudabiliores / quia sunt subtiliores / et meliores sunt illi qui sunt pelagici / non alias quam alto pelago nutriti. et qui morantur in aquis discoptris / sicut uentorum supra se meliores sunt illis qui sunt e contrario et illi qui in aquis multae agitationis et uehementis exercitij sunt meliores illis qui habitant in aquis stantibus unde pisces pelagici sunt meliores quam fluuiales / et ipsi meliores quam lacuales / maxime si lacuales sunt longe a flumine et a mari. habent. n. quiete nec eorum putredo laetatur a subintrante flumine siue mari. Unde tales pisces male sapiunt / et cito corumpuntur meliores etiam sunt pisces tam marini quam fluuiales in pelago aquilonari et orientali quam in australi. quia ex uentorum impetuosi flatu aque plus mouentur / et amplius depurantur et substantur et ideo illarum aquarum pisces plus mouentur et exercitantur / et a suis superfluis magis emundantur. Item diuersificantur piscium species non solum secundum suae generationis locum. uerum etiam quantum ad generationis suae modum quidam enim generantur per ouationem. et quidam per coitum et spermatis emissionem. (unde dicit Aristoteles. li. v.) accidit generibus piscium ouationem. quoniam quando femina ouat / sequitur masculus oua / et lac suum eijcit super oua et illud quod tangit lac siue sperma masculi et ouis erit piscis. et ideo que non tanguntur ex spermate non pullificabunt. femina autem est multae ouationis sed maior pars ouorum transglutitur a femina. et multa oua damnantur in humido. et non saluantur ex eis nisi que ouantur in locis ubi sperma masculi eijcitur. quoniam si omnia saluarentur nimis multiplicarentur. Seruant autem pisces in suo genere pariter (sicut dicit Aristoteles. ibidem) Nunquid inquit inueniebatur piscis qui faceret coitum cum genere alterius piscis / femina autem suos diligit et nutrit longum tempore (ut dicit Aristoteles. in eodem) Damnes pisces nutriunt et custodiunt pullos suos praeter ranas. Item ibidem dicitur quod pisces fluuiales et palustres plus ouant et citius quam alij. quia maiori parte post. v. menses. alij autem omnes pullificant post unum annum. parui autem pisces pullificant in locis ubi parua est aqua iuxta radices arborum et cammarum. Item idem maxima pars ouorum dantur piscibus ouat uagando. quia cum prius sit masculus ab ipsius femine oua non informantur ab auribus etiam et alijs piscibus deglutuntur

Item ibidem dicitur q̄ quidam pisces gene-
rantur sine ouis & sine coitu ex limo & arena.
& ex putrefactione que est super aquam. Item
ibidem tempore coitus vagantur mares & femi-
ne piscium sicut grex. & ambulat par cum pari
& multi ex eis cum pullificant infirmantur. & p-
pter hoc tunc temporis maxime deprehendū-
tur. Item ibidem quidam pisces panunt q̄
ad harenam fricant ventrem suum. In li. autē
Iozach de animalibus dicitur q̄ piscis est y-
meron sine coitu nascitur. & cum vixerit tres
horas dicitur moritur. Piscis etiam mure-
na non a suo simili dicitur. sed a serpente. quā
murenam serpens sibilando puocat ad āplectum
vt. d. Ili. li. xij. c. vi.) Murenam inquit greci
stairnam vocāt. eo q̄ se complacet in aralos
hanc femine esse fetus tradunt. & concipere a
serpente. ob id a pastoribus sibilando vocatur. &
capitur. fuisse percussa. vix iterum. femina ve-
ro percussa. statim moritur. hanc habere aiaz
in cauda certum est. Nā capite percusso vix di-
cunt eam interfici. cauda vero percussa & āpu-
rata dicitur statim mori. e contrario autem ē d-
serpente. nam comito capite vel absaso. sta-
tim moritur. cauda vero idē absaso diu vitit.
Dicit etiam Jo. q̄ serpens deponit venenum.
anteq̄ coeat cum murena sed completo gene-
rationis actu refumit venenam suam. & ideo
murena in concipiendo. non cōtrahit venenū.
a serpente. nec generat aliquid serpennū. sed
sibi simile vt dicit idem. Item quidam pisces.
cōcipiunt ex solo rore. sine ouis & sine sperma-
te. sicut ostree & alij quidam pisces in conchis
degentes (vnde dicit Jobā.) Pisces inquit
elith. per noctem egrediuntur aquam. & in ter-
ris ex rore matutino concipiunt & parūt. quo-
rū conche in decremento lune semper manent
vacue. Quidā enim pisces mouentur ad con-
ceptum & ortum secundum ortum stellarū. vel
occasum (sicut dicunt Jobannes & Isidorus
vnde dicunt de pisce qui dicitur australis. tūc
pisces illius generis oriuntur. quando plia-
des incipiunt tendere ad occasum. nec apparēt
quousq̄ pliaades iterum oriuntur. quāuis au-
tem pisces generentur. nullus tamen modus
piscium habet testiculos. sicut nec aliquod ge-
nus serpentis. nec aliquod genus carens pe-
dibus. habet māmillas nec lac. p̄ter delphi-
nos qui habent lac & lactant fetus suos. duz
sunt parui (vt dicit aristoteli. li. septo. (De quibus
dicit Irido. li. xij. c. vi. Delphini qui & simo-
nes nominantur. sic vocantur eo q̄ voces ho-
minū sequuntur. Et ad voces symphonie gre-
ganū conueniunt. & in armonia delectantur.

quib⁹ in mari nihil est velocius. Nam plerūq̄
p̄salientes nauem transvolant. quorum sal-
tus & ludus in fluctibus. futuram signat tem-
pestates. Est etia delphini genus in nido do-
so serrato qui tenera ventrum secantes interi-
munt cocodrillos (Isidorus) Item diuersifi-
cantur genera piscium. quo ad cibationis mo-
dum. (Nam dicit Auicenna li. secundo) Illi q̄
cibantur verbis bonis & radicibus plantarū.
sunt meliores eis qui comedunt sordes que d-
ciuitatibus p̄ficiuntur ad loca infusionū. Et
in exameron dicitur diuersificantur etia in pa-
stu. Nam quidā mutuo se deuorant. & sua car-
ne vicissim pascuntur minor apud illos esca
maioribus est. rursus ille maior fit esca alteri.
atq̄ preda & cum alium deuorauerit. tandem
ab alio deuoratur. sicut dicit aristoteli. li. vi. La-
rabo inquit vincit pisces magnos. & comedit
ipsum. multipes autem vincit carabonem & co-
medit ipsum. Item ibidem. Quidam pi-
sces pascuntur in sceno & luto. sicut carabo. &
p̄pter hoc est ponderosus. & multum de luto
in ipso inuenitur. Pisces vero qui alios pre-
dantur dentes habent foriores. Sicut de pi-
sce quem greci p̄bagin vocant. Dicit Irido. q̄
ita habet duos dentes. vt in man ostreis nu-
triarur. vnde & dicitur p̄te granditate & foriori-
dine dentū appellatur. alij vero pisces vt d-
in exame. dentes habent minores. sed plures
& densiores. ac etiam acutiores. vt cito abuz
acceptū incidat. & facile sine mora deglutiat.
ne abuz in ore diutius detentus. aque ipsius
alluione auferatur. alij etiam pisces abuz
suum in harenā fodiendo querunt (vt. d. Ili.
li. xij.) de porco marino qui vulgo sirillus di-
citur. qui dum escam querit more suis sub aq̄
fodit terram. circa guttur enim habet ouhāuz
& nisi rostrum harenis infigat. cibum nō col-
ligit. Itē aristoteli. li. vij. pro maiori parte come-
dunt carnes & comedūt se. tpe pullificationis
excepto suscaleon. & vniuersaliter pisces sunt
gulosi & auidi ad abuz. & p̄cipue pisces que
dicitur habaruc. & p̄pter hoc extēdit venter su-
us cum fuerit iuuenis & malus. & sepe istat vē-
trem suum. & eijcit a se alios pisces quoniam
venter eius peruenit ad os & nō habet stomā-
chum. Itē & differunt pisces quo ad tempus &
locum pastus. Nam quidam in aqua tantum
querunt abum suum. Et quedam de nocte su-
per terram. sicut ipothaus equus. s. fluuialis
sic dicitur. eo q̄ equo in dorso & in uba sit si-
milis (vt dicit Isidorus.) qui die in aquis cō-
moratur. de nocte segete depascit. hūc nilus
ignit (vt. d. Isidorus.) Generaliter autem

De aquis

secundum Aristoteli. li. viij. pisces plus laborant in die quam in nocte. et plus ante mediam noctem quam post. et ideo videtur. Aristoteli. venantur ante ascensum solis et tunc po-
nunt venatores rete. quia pisces non bene videtur hora illa. et qui augumentatur videntur odore tam me querit cibum nocturno tempore. In odore feris enim delectantur. et ideo dicitur li. iij. genera piscium odorantur et audiunt. et ideo ad vasa nova quibus venantur accedunt quam ad antiqua. imo nisi fuerit novum de facili ad vasculum non accedunt. sepe. n. de capiunt per odorem (videtur d. Joba.) Et inquit bellus in mari que de faucibus suis respicit aquam cum vapore odore. pisces sentientes odorem sequuntur ipsam et intrant fauces eius post odorem que ipsos deglutit et ab ipsis sic abas dicitur etiam idem quod est piscis noie fuste in cuius ore aqua hausta dulcescit. quia pisces minores sequentes intrant in os eius quos subito accipit et deglutit. Item d. idem quod delphinus per odorem sentit et cognoscit si homo mortuus in mari videri comeditur de delphino quod si comeditur comeditur ipse si vero non comeditur a moribus aliis saluatur ipsum. et ad litus pellitur cum a rostris suis (idem d. Aristoteli. et Plin.) Item Aristoteli. li. viij. Pisces dantur aquas et cunctas inhabitantes non cadunt super res feridas nisi habeant bonum saporis sicut nec auca. et in hieme fugiunt a fundo maris prope terram quando calor est et ibi querunt pastum suum. In estate vero e contrario a litore fugiunt ca-
lida in profundum. et ideo venantur in hieme iuxta terram. et in estate in profundo. Nam calor immoderatus sedit pisces. Item dicitur eodem. sunt plures pisces qui apud aesculum canaliculo moriuntur per calorem. Similiter nocet eis magnus frigus maxime habentibus lapidem in capite sicut habet ceteri et biondi. Nam lapis in capite congelatur coagulantur. et moriuntur de facili talis piscis. Etiam dicitur etiam piscium species quo ad figuram et dispositionem. et in quantitate quam in qualitate. Sunt enim quedam genera beluorum generum quorum corpora motu sunt equalia. Et dicitur qualis fuit cetus qui excepit Jonam. cuius alius tate. n. fuit magnitudinis. ut instar inferni obtineret (dicitur propheta) De ventre inferni exaudivit me. Sunt et alij pisces ita puuli quod vix bamo capiunt (videtur d. Aristoteli. li. xij.) Affertur etiam piscis qui propter exiguitatem bamo capi non potest et ibidem dicitur. Luchini est piscis puus. vix semper datus. ab heredo dicitur. quia quis. n. exiguus corporis sit. maxime tamen evirtutis. Naue. n. adherendo retinet. Nam nanis cui adhereret non ventum sentiat pelle quasi radicata. in mare stare videtur. nec moveri non in retinendo. et tamen non adherendo. Dicitur latini modo appellaverunt eo quod navigare appellat (videtur d. ibidem) In examerone et dicitur

de eodem pisce. quod ventorum presentibus pallas calcantur ampie validi et tamen achora ne exantat fluctibus. Item et non suis se liberat viribus. et alieno potestere munus. et futura tepestatem stabili. quod videtur nautae sibi precauerit ne turbo perueniat eos improvisos. sicut d. Ambrosio. et Beda (d. etiam aristoteli. li. iij.) quod feminei pisces sunt longiores masculinis et sunt durioris carnis et antea caro masculi durior est et sili superius. in feminis vero inferius et postea durior (d. autem Avicenna. li. ij.) quod meliores sunt pisces illi qui non sunt magis valde. neque habent carnem nimis duram et sicca et in quibus non est nimia piguedo nec muscallago. in quibus non est malus sapor vel odor. si quis autem saporis sunt venientes non nimis pigues non habentes superflua pinguedines neque grossa neque arca in quibus non accidit per mortem cito fetor. et illi qui habent duram carnem saltem meliores efficiuntur. et in illis qui sunt dure carnis melior est ille qui minus durus est. et in illis qui sunt molli carnis melior est ille qui minus est molli. Et quoque diversitas in piscibus quo ad substantiam et qualitatem. Dicitur enim. piscis sicut dicitur idem generaliter frigidus est et humidus. quidam tamen sunt in corpora non de copleno piscium ceteris calidiores et maxime quando sunt salini. et ideo quando sunt valde recentes generat fleuma aquosum et molliciant nervos et non sunt convenientes nisi valde calido stomacho. Salin non magis conveniunt medicane capita. n. salinorum piscium vasa sanant morbum rabidi canis. et piscium scorpionis et eradicant canem adulterinum in viceribus et conferunt viceribus puritatis et saniosis. Similiter vis ois piscis conferit veneniam bibitis et piscibus multos. n. habet alios effectus (sicut ibidem dicitur) et hec dicitur eorum qualitate et substantia hic sufficiat. Item differunt pisces in vivacitate sensus et ingenij sagacitate. multi enim sunt plurimum ingeniosi. alij enim miramur austeritatem habent evadendi cum sciant insidias piscatorum (videtur d. Aristoteli. li. xij.) mugil igitur est genus piscis multum abilis. Nam ubi dispositus sekerit piscatorum insidias confestim retrosum redit et ita cito rete transit ut volasse ab astantibus videatur. Item idem d. ibidem de euscaro quod euscaro eo quod solus inter pisces esse rumiare prohibet. bene dicitur per hoc plurimum est ingeniosus. Nam dum sentit se intrasse sportulam piscatorum non ex fronte erumpit nec infestis nisi caput fessit. et crebris caudis et aduerso fores laxare incipit atque retrosum redit. que lucantem si euscarus alij forte videntur exteri. ut erumpere satagere adiunct. caudam eius in ore apprehedens pur potest liberare et extrahere incedit vel credit. Adhuc d. idem cogit quidem plures nexu habet. ingeniosus est in

solentia escā acquirēdi. Nā cibū i bano appetens. s; aculeū timēs nō morsu sed suis pinulis bami cōplectit/ 7 nō prius dimitit ipsuz q̄ escā circūserit. Lanxi etiā ostreis inimicātur/ coz. n. cambus viuūt/ miro ingenio. Nā qz forē 7 validā eius testā apere nō possūt/ explorāt quādo ostrea clausa suā testā aperit/ 7 tūc cācer qui latitat/ insidiose 7 latēter lapillū incit/ ne ostreū se claudere possit. 7 ita ipē dita clausura/ comes ostree deuorat 7 conuēdit. Ostrea autē a testa sunt dicta/ qz interior camis molliaes munif testa, gra eteni ostrea testā vocāt. 7 dī totus ille piscis cum sua testa ostreū in neutro. s; ostrea in feminino dī eē caro. Dicitur etiā tales pisces conche 7 cōchilia qz deficiente luna tales euacuātur. luna tamē cū in augmēto fuerit/ auget humorē diminiuit vero humor/ cū luna fuerit in defectu. 7 iō pisces clausi in cōchis/ in lune incremento turgescūt. 7 in defectu euaciātur. In his autē cōchibus preciose generātur margarite/ de qb; d. pli. 7 alij qui de animātiū scripserūt naturis qz quidē tempore nocturno litorea penunt. Et tunc celesti rore Margaritas conapiunt. unde 7 tales cōchile margarite fete berelie sūt dī/ et/ in quap; came p̄osius calculus solidat. 7 ē nobilissima gēma q̄ sicut rore uemalis tēpis generat. q̄ quāto albior 7 lucidior tāto effica/ cior estimat. Sūt 7 quedā cōchile siue conche munitē dicit/ ab aspitate 7 acumie q̄ alio noīe cōchilia dicuntur/ que circūcise ferro lacrimas purpurei coloris emittūt. ex quib; purpura colorat. 7 inde ostreū ē appellatū/ qz ex humore teste eliat/ bec tincura (vt d. Jsi.) Das 7 multas alias pisciū pprietates 7 naturas i li. pli. 7 Ari. 7 Jsi. 7 in examerō. Ambro. 7 Bassi. poteris inuenire. s; ne rediū inferam/ legendū ē hac materia bec sufficiāt. Dicit etiā Pli. vt d. Jsi. li. xij. qz pisciū sūt in aquis genera. cū iij. ex quib; multa/ quodā nature intellectu/ ordi nē tēporū suoz agnosūt. quedā in locis suis sine mutarōe vagant. quedā sine tēpis obseruatiōe viuūt. quedā vero cōmitione masculī 7 femine cōapiūt catulos/ vt cet;. Idē autē ē cetus 7 balena. 7 sūt balene imēse magnitudis belue ab emittēdo 7 fundēdo aquas sic vocate. oibus. n. alijs marinis beluis/ altius iacūstundas. balēa. n. emittere dī. cetē. n. dicit a corpis imanitate (vt d. Jsi. li. xij.) dī autē in cetus habūdat in spermate/ 7 post ei; cōmūz cū femina/ qd supfluit/ supnatat aque/ qd collectū 7 desiccātū/ in ambre subām cōmutatur quādo vero multū elunt/ vaporē odoniferum ad modū odoris ambre/ ex ore suo emittit. in

quo pisces delectant. 7 ppter vaporis redolē naz/ ipsius onficiū igrediunt/ 7 sic decepti ab eo deuorant. In hoc pisce d. idē materia ter restis dominat plus q̄ aque. 7 iō multe ē cor pulēne 7 piguedis unde i senectute p̄ magnitudine corpis/ i eius dorso coadunat puluis 7 p̄densat in mī q̄ berbe 7 fructes ibi cōscūt ita vt belua insule similis videat/ ad quam si naute incaute appropinquauit/ sine periculo vit euadūt. Nam aquam i tanta quantitate ore eicit sup nauē 7 diffūdit q̄ ipaz aliquādo obuiat 7 submergit. Zante etiā piguedis nis qz quādo cū piscatorū p̄cutit venabulis si ue relis vulnus nō sentit/ nisi prius piguedo p̄foret totaliter. s; quādo caro interior ledit/ tūc facillime capit/ qz amaritudinez aque falsē nō sufferēs/ litus perit. Zante autē ē quantitas qz quādo capitur/ tota pama de eius captura emēdatur. Catulos suos miro amore diligit 7 eos i pelago lōgo tpe circūducit qz si eos ab harenaz cumulis ipediti cōtingit. aque multitudinē in ore collectam/ sup eos fundit/ 7 sic eos a periculo liberās/ ad p̄fundū pelagi reuocat 7 reducit. p̄ra omīs occurfus ipsis nocuos p̄ cap; defensione se opponit 7 temp iter se 7 mare in parte tūiori ipsos ponit/ 7 quādo inualefcit tempestas fetus suos adbucauetes 7 teneros in uentē suū contrahit/ quos serenitate facta viuos euomit 7 iterum emittit (vt d. idem.) Item iora tb cōtra cetū pugnat quidam piscis serpentinus 7 venenosus licet cocodnillus. 7 fugiunt pisces ad caudam ceti/ qui si deuocus fuerit/ pisces predicti moriunt qz si non poterit ille piscis pestifer deuicere cetum a fauibus suis fumosum odorem feti p̄ diffimum/ in aquam emittit. Cetus vero suū mo odorifero de ore emisso/ fetidum odorē pellit/ 7 sic se 7 suos p̄tegit 7 defendit.

¶ Finit liber. xij.